

Kuva: Antero Aaltonen

Viisivuotinen koulutus luo pohjan liikunnanopettajaksi kasvamiselle

Käytännön opetusharjoittelut ovat kiinteä osa liikunnanopettajakoulutusta ja tukevat opiskelijoiden ammatillista kehittymistä. Harjoittelun kanssa yhtäaikainen opetusfilosofian työstäminen täydentää oppimiskokemusta tarjoamalla väylän oman toiminnan reflektointiin.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON liikuntatieteellisessä tiedekunnassa on koulutettu liikunnanopettajia yli 50 vuotta. Tuona aikana koulutuksen sisällöt ovat kehittyneet vastaamaan kunkin ajan tarpeita. Vuosien varrella koulutuksen kehittämistarpeita on selvitetty monipuolisesti erilaisilla menetelmillä, esimerkiksi keräämällä suoraan opiskelijoilta opintojaksokohtaista palautetta sekä haastatteleamalla jokainen opiskelija henkilökohtaisesti opintojen päätyttyä. Aika ajoin jo työelämään siirtyneiltä liikunnanopettajilta on kerätty koulutus- ja työtyytyväisyystietoja sekä arvioitu koulutussisältöjä työelämatarpeiden näkökulmasta (esim. Mäkelä ym. 2012; Nupponen 2017).

Systemaattisella palautteen keruulla koulutuksessa tunnistettuja kehittämisen kohteita on kriittisesti arvioitu ja muutettu vastaamaan tutkittua tietoa sekä ajankohtaisia liikunnanopetuksen ja opettajan työn vaatimuksia. Yksi keskeisistä koulutuksen kehittämisen teemoista on kysymys siitä, miten koulutuksella voidaan turvata opiskelijan kokonaisvaltainen kasvaminen opettajaksi. Tähän on pyritty esimerkiksi sisällyttämällä opintoihin erilaisia opettajan työhön liittyviä käytännön harjoitteluja jo heti koulutuksen alusta lähtien.

Harjoittelukokemukset rakentavat opettajuutta

Liikunnanopettajakoulutus on monipuolinen, erilaisista opintokokonaisuuksista rakentuva maisteritason yliopistotutkinto. Tässä artikkelissa pureudutaan lähinnä niihin keskeisimpiin opintojaksoihin, jotka sisältävät opetusharjoitteluita. Nykyisessä liikunnanopettajakoulutuksessa opiskelijan huomio pyritään kiinnittämään opettajuuteen jo ensimmäisenä lukuvuonna, joka pitää sisällään muun muassa yhden viikon kestävästä kouluvierailuviikon. Viikon teemana on oppilaasta opettajaksi siirtyminen ja tutustuminen liikunnanopettajan työhön. Vasta koulutuksen aloittanut opiskelija ei välttämättä osaa aavistaa, miten monia erilaisia oppilaille näkymättömiä asioita opettajan työnkuvaan ja vastuihin sisältyy. Toisena opiskeluvuotena vastuu opetuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta lisääntyy ja opiskelijat pääsevät harjoittelemaan opettamista eri liikuntaympäristöissä oman turvallisen opiskelijaryhmän kanssa – ”opetustekniikkaa” eli didaktisia taitoja opiskellen. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Tutkiva opettaja -kurssi, jonka myötä opiskelijat pääsevät näkemään ja analysoimaan opetustaan videolta.

Opettajan ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan oppimista ja kasvattaa liikunnalliseen elämäntapaan. Siksi oppilaantuntemusta ja oikeiden oppilaiden kohtaamista harjoitellaan kummikouluissa, joissa opiskelijat opettavat samaa alakoulun luokkaa koko toisen opiskeluvuoden syksyn ajan. Tänä aikana opitaan vähitellen tunnistamaan oppilaiden yksilöllisyyttä ja suunnittelemaan opetusta heidän tarpeistaan lähtien. Kummikouluharjoittelun jatkumona ajoittuu ensimmäinen Normaalkoulussa suoritettava harjoittelujakso, jonka aikana opiskelijat aloittavat myös oman opetusfilosofiansa työstämisen. Opetusfilosofia pitää sisällään tiedot ja uskomukset oppimisesta sekä opettamisesta ja sen kirjoittaminen auttaa opiskelijaa jäsentämään omaa opettajuuttaan, siihen liittyviä arvoja sekä toimintatapoja.

Kolmantena vuonna opiskelijat kohtaavat ja opettavat eri ikäisiä oppilaita eri oppimisympäristöissä ja liikuntamuodoissa. He saavat arvokasta kokemusta siitä, mitä erityispiirteitä esimerkiksi metsämaasto, vesi, jää ja musiikki tuovat opettamiseen. Opetussuunnitelma ja arviointi -opintojaksolla tutustutaan opettajan työtä ohjaaviin lakeihin, asetuksiin ja opetussuunnitelmiin. Niiden muodostamissa raameissa harjoitellaan tavoitteellista liikuntakasvatusta ja koulunpitoa. Liikunnanopettajaopiskelijoiden opetusharjoittelut kruunavat koko lukuvuoden mittaiset opettajan pedagogiset aineopinnot. Myös ”päättöharjoitteluksi” kutsuttu opintokokonaisuus sijoittuu useimmiten joko neljenteen tai viidenteen opiskeluvuoteen. Aineopinnojen aikana opettajaksi kasvaminen konkretisoituu harjoittelun päätteeksi kirjoitettavaan henkilökohtaiseen opetusfilosofiaan. Valmistuvien opiskelijoiden opetusfilosofiat kuvastavat syvimmillään sitä, minkälaisia liikunnanopettajia koulutuksesta astuu työelämään, ja ne tarjoavat erinomaisen pohjan tarkastella liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillista kehittymistä.

Ammatillinen kehittyminen koskettaa koko persoonaa

Opettajaopiskelijan ammatillisen kehittymisen kokonaisvaltaisuutta voidaan kuvata **Vermuntin** ja **Endedijkn** (2011) kehittämällä opettajan oppimisen ja kehittymisen mallilla. Sen ytimessä ovat oppimistavat, oppimisen säätely, tiedot ja uskomukset sekä motivaatio. Lisäksi oppimiseen vaikuttavat kontekstuaaliset ja henkilökohtaiset tekijät. Nämä kaikki osa-alueet ovat yhteydessä oppimistuloksiin, jotka edelleen vaikuttavat uusien oppimisprosessien syntyyn. Pro gradu -tutkimukseni (Toura 2020) antoi vahvistusta oppimisen mallille liikunnanopettajaopiskelijoiden kokonaisvaltaisen kehittymisen kuvaaja-

Näin tutkittiin

Emma Toura selvitti pro gradu -tutkielmassaan (2020) liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillista kehittymistä kasvatustieteen perus- ja aineopinnojen osana kirjoitettuja opetusfilosofioita vertaillen. Kasvatustieteen perusopinnot sijoittuvat liikunnanopettajakoulutuksen alkuun, ja aineopinnot suoritetaan opintojen loppupuolella. Tutkimukseen osallistui neljä Jyväskylän yliopiston liikuntapedagogiikan opiskelijaa, jotka tekivät opettajan pedagogiset aineopinnot keväällä 2018.

Laadullinen tutkimus oli otteeltaan kerronnallinen ja aineisto analysoitiin hyödyntäen sisällönanalyysiä. Analyysivaiheessa aineisto pelkistettiin, ryhmiteltiin, luokiteltiin ja käsitteellistettiin. Sisällön analyysiä tehtiin aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysirungon muodostuttua se muotoutui teoria-ohjaavaksi. Tulosten luotettavuutta lisättiin tuke- malla niitä aiemmalla tutkimustiedolla.

Kuva: Emma Toura

na, sillä opetusfilosofioissaan opiskelijat kuvasivat omaa kehitystään mallin osa-alueiden mukaisesti.

Opiskelijat painottivat oppimistavoista käytännönkokemusten merkitystä, pitivät tärkeänä oppimisen säätelyn taitoja, kuten oman oppimisen reflektointia ja kuvasivat laajasti opettamiseen liittyviä tietojaan sekä uskomuksiaan. Lisäksi he nostivat teksteissään esiin oman henkilö- sekä kouluhistoriansa merkityksen. Kontekstuaalisia tekijöitä käsiteltiin muun muassa mainitsemalla itselle merkityksellisiä kursseja sekä korostamalla kansaopiskelijoiden tärkeyttä.

Jokainen opiskelija aloittaa koulutuksen erilaisista lähtökohdista: heillä on erilaiset oppimistavat, motivaattorit ja he säätelevät oppimistaan eri tavoin. Lisäksi he kokevat ympäröivät kontekstuaaliset tekijät omasta näkökulmastaan. Ei voida olettaa, että opetus vaikuttaa kaikkiin opiskelijoihin samoin ja liikunnanopettajankouluttajien tuleekin huomioida tämä opetusta suunnitellessaan. Opiskelijan ammatillinen kehittyminen on aikaa vievä ja kokonaisvaltainen prosessi, joka koskettaa opiskelijan koko persoonaa (Kagan 1992). Mitä paremmin ymmärrämme ammatillisen kehittymisen etenemistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, sitä paremmin koulutusta pystytään kehittämään opiskelijoiden ja yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi.

Opetusfilosofia ammatillisen kehittymisen tukena ja todentajana

Opetusfilosofian kirjoittaminen opetusharjoitteluiden kanssa samanaikaisesti auttaa opiskelijoita yhdistämään teorian tietoa ja käytännön kokemuksen kautta kertynyttä tietoa oman opettajuutensa viitekehykseksi. Opetusfilosofia toimii yhtenä ammatillisen kasvun apuvälineenä ja luo pohjaa opettajan päätöksenteon sekä toiminnan

Erityisesti opetusharjoittelut ja niiden myötä kertyneiden kokemusten reflektointi nähtiin hyödylliseksi.

taustalla vaikuttavalle pedagogiselle ajattelulle (Palomäki 2009). Pedagogisen ajattelun ja opetusfilosofian rakentuminen mahdollistavat liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillisen kehittymisen ja niitä tarkastelemalla pystytään myös todentamaan koulutuksen aikaisia muutoksia.

Opetusfilosofioita vertailemalla voitiin havaita, että opiskelijoiden yleinen kyky jäsentää tietoa oli kehittynyt koulutuksen aikana ja he pystyivät rakentamaan aineopintovaiheen opetusfilosofioistaan loogisempia kokonaisuuksia. Sisällöllisesti perusopintovaiheen opetusfilosofiat keskittyivät enemmän oman menneisyyden tarkasteluun ja reflektointiin, ja aineopintovaiheessa käsiteltiin nykyhetkeä ja käännettiin katseita tulevaan. Tutkimuksessa piirtyi selvästi esiin kehityskulku omia liikkumistaitoja, omaa liikuntasuhdetta sekä henkilöhistoriaa käsittelevästä perusopintovaiheen opiskelijasta kohti ainedidaktisia ja kasvatuksellisia näkökulmia painottavaa aineopintovaiheen opiskelijaa. Tämä kehityskulku on hyvin linjassa myös opintoihin liittyvien harjoittelujen painopisteiden kanssa.

Tutkimus osoitti, että liikunnanopettajaopiskelijat kehittivät opintojensa aikana **Fullerin** ja **Brownin** (1975) opettajaopiskelijan huolenaiheita koskevan teorian mukaisesti. Opiskelijoiden ajattelu muuttui itseä ja tunnin organisoimista koskevista huolista kohti oppilaita ja oman opetuksen vaikutuksia käsitteleviä teemoja.

”Tämä johtuu varmasti vielä melko vähäisestä opetuskokemuksestani; joudun vielä keskittymään melko paljon opetettavaan sisältöön ja vuorovaikutukseen keskittyminen saattaa jäädä vähemmälle. Uskon tämän asian korjautuvan tulevaisuudessa, kun opetuskokemusta kertyy lisää.”

Kaikki tutkimukseen osallistuneet opiskelijat painottivat käytännönkokemuksen merkitystä opettajaksi kasvun tiellä ja perusopintovaiheen opetusfilosofioissa monet opiskelijat peräänkuuluttivat käytännön opetuskokemuksen vähäisyyttä. Erityisesti opetusharjoittelut ja niiden myötä kertyneiden kokemusten reflektointi nähtiin hyödylliseksi. Myös omilta aiemmilta opettajilta tai harjoittelua ohjanneilta opettajilta saatu kokemuseräinen tieto koettiin arvokkaaksi ja lisäksi aineopintovaiheessa omien näkemysten tukeminen teorian tiedolla oli kehittynyt huomattavasti. Jatkossakin on kiinnostava huomiota siihen, että liikunnanopettajakoulutuksessa hyödynnetään oppimisen eri väyliä tehokkaasti ja toisiinsa linkittyen, sillä integratiivisen pedagogiikan mukaisesti opettajaopiskelijat oppivat teoreettista-, käytännön-, itesäätely- ja sosiokulttuurista tietoa hyödyntäen (Heikkinen ym. 2011).

”Toki, kuten olen harjoitteluidenkin aikana päässyt konkreettisesti kokemaan, joissain tilanteissa opettajajohtoinen opetus on toimiva ratkaisu, mutta mieluummin pyrin näkemään oppijan aktiivisena osallistujana ja suunnittelemaan opetustani sen mukaan.”

”Toisaalta erittäin tärkeänä pidän myös kollegoiden, niin muiden aineiden opettajien kuin myös muiden liikunnanopettajien, kanssa puhumista.”

Sisällöllisesti opetusfilosofioista nousi esiin viisi pääteemaa: ihmis- ja oppimiskäsitys, arvot, liikunnanopetuksen tavoitteet ja opettajuuden kulmakivet. Opettajuuden kulmakiviksi katsottiin kuuluvan opiskelijoiden kuvaukset omasta opettajuudestaan sekä opettamisessa tärkeiksi kokemistaan teemoista. Kaikilla sisältöalueilla tapahtui isoja muutoksia opintojen edetessä, joka kertoo siitä, että liikunnanopettajakoulutuksella todella pystytään vaikuttamaan opiskelijoiden opetusajatteluun ja koulutusta edeltäneisiin uskomuksiin. Juuri näiden syvään juurtuneiden uskomusten muokkaaminen on yksi opettajankoulutuksen haasteista (Wall 2016). Uskomuksiin pystytään vaikuttamaan luomalla opiskelijoille mahdollisuuksia tarkastella, mitä he ovat tuoneet koulutukseen mukanaan, tarjoamalla tilalle luotettavaa tutkimukseen perustuvaa tietoa sekä mahdollisuus siirtää uusi tieto osaksi omaa käytännön opetustoimintaa.

”Kun aloitin opiskelut yliopistossa, oli minulla omasta mielestäni selkeä kuva siitä, millaiseksi liikunnanopettajaksi haluan tulla. Ensimmäisen kahden opiskeluvuoden aikana olen kuitenkin päässyt kehittämään omaa opettajuuttani ja varmasti jotkin käsitykset ’hyvästä’ liikunnanopettajasta ovat vahvistuneet ja jotkin käsitykset puolestaan jääneet taka-alalle.”

Liikunnanopettajakoulutuksen tavoitteet täyttyvät pääosin

Peilattaessa tutkimuksen tuloksia liikunnanopettajakoulutuksen tavoitteisiin voidaan havaita, että opiskelijat kehittyivät suurimmaksi osaksi asetettujen tiedollisten, taidollisten sekä asennetavoitteiden suuntaisesti. Silmiinpistävää oli kuitenkin laajemman yhteiskunnallisen näkökulman puuttuminen opetusfilosofioiden teksteistä. Liikunnanopettaja nähdään nykyään yhä enemmän koulu yhteisössä kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin edistäjänä, jonka tulisi olla tietoinen yhteiskunnallisista vaikuttimista sekä liikunnan kansanterveydellisestä roolista. Aihealueena tämä ei ole liikunnanopettajaksi opiskelevien opetusfilosofioiden ydinainesta, joten se saattaa helposti jäädä pohdintojen ulkopuolelle. Tutkimusjoukkona oli neljä opiskelijaa, joten tulosten perusteella ei tule tehdä liian suuria johtopäätöksiä. Voidaan silti pohtia, tulisiko jatkossa kiinnittää enemmän huomiota siihen, kuinka liikunnanopettajakoulutuksen avulla voidaan vaikuttaa yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen tason ongelmiin, kuten liikkumattomuuteen ja sen seurannaisvaikutuksiin?

Suomessa on tehty verrattain vähän liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillisen kehittymisen tutkimusta, vaikka ammattitaitoisen liikunnanopetuksen mahdollisuudet lasten ja nuorten aktivoimisessa ja terveyden edistämässä on yleisesti tunnustettu. Koulutuksen rakennetta ja sisältöjä tulee tarkastella kriittisesti, jotta jatkossakin pystytään tarjoamaan korkeatasoista liikunnanopettajakoulutusta. Yhtä lailla tärkeää on kerätä tietoa siitä, kuinka opiskelijat kokevat koulutuksen ja millaiset eväät se antaa heille tulevaisuuden työelämään.

Koulutuksen suunnittelussa on tulevaisuudessakin huomioitava, että opiskelijoiden kehittymistä tuetaan kokonaisvaltaisesti, kaikki opettajan oppimisen ja kehittymisen mallin osa-alueet huomioiden. Uusia opetus suunnitelmia laadittaessa tulisi ottaa huomioon opiskelijoiden kokemukset käytännön harjoitteluiden hyödyllisyydestä ammatillisen kehittymisen edesauttajina. Koulutuksen on tärkeää tukea liikunnanopettajaopiskelijoiden asteittaista kehittymistä oppilaan asemasta, ainedidaktisen osaamisen kautta kohti kokonaisvaltaista liikuntakasvattajan roolia.

EMMA TOURA, LitM,
Jyväskylän yliopisto

ARJA SÄÄKSLAHTI, LitT
Liikuntapedagogiikan apulaisprofessori,
Jyväskylän yliopisto

LÄHTEET

- Fuller, F. F. & Brown, O. H. 1975. Becoming a teacher. Teoksessa K. J. Ryan. (toim.) Teacher education. NSSE 74th yearbook, part 2. Chicago: University of Chicago Press, 25–52.
- Heikkinen, H. L. T., Tynjälä, P. & Kiviniemi, U. 2011. Integrative pedagogy in practicum: Meeting the second order paradox of teacher education. Teoksessa M. Mattson, T.V. Eilertsen, & D. Rorrison (toim.) A practicum turn in teacher education. Rotterdam: Sense Publishers, 91–112.
- Kagan, D. M. 1992. Professional growth among preservice and beginning teachers. Review of Educational Research 62 (2), 129–169.
- Mäkelä, K., Hirvensalo, M., Palomäki, S., Herva, H. & Laakso, L. 2012. Liikunnanopettajien työtyytyväisyys. Liikunta & Tiede 49 (1), 67–74.
- Nupponen, K. 2017. Novisiopettajasta ammatillaiseksi – liikunnanopettajan urapolku ja työtyytyväisyys. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Palomäki, S. 2009. Opettajaksi opiskelevien pedagoginen ajattelu ja ammatillinen kehittyminen liikunnanopettajakoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and Health 142.
- Toura, E. 2020. Liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillinen kehittyminen koulutusvaiheessa – opetusfilosofioiden näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Vermunt, J. D. & Endejik, M. D. 2011. Patterns in teacher learning in different phases of the professional career. Learning and Individual Differences 21 (3), 294–302.
- Wall, C. R. G. 2016. From student to teacher: changes in preservice teacher educational beliefs throughout the learning-to-teach journey. Teacher Development 20 (3), 364–379.